

**EUROOPA KOHTU OTSUS**

13. jaanuar 2004(\*)

Kodulinnuliha – Eksporditoetused – Eelotsusetaotluse esitamata jätmine – Lõplikuks muutunud haldusotsus – Lõplikuks muutunud haldusotsusest hilisema Euroopa Kohtu eelotsuse mõju – Õiguskindlus – Ühenduse õiguse ülimuslikkus – Koostöö põhimõte – EÜ artikkel 10

Kohtuasjas C-453/00,

mille ese on EÜ artikli 234 alusel Euroopa Kohtule College van Beroep voor het bedrijfsleven (Madalmaad) poolt esitatud eelotsusetaotlus seoses selles kohtus pooleli oleva asjaga järgmiste poolte vahel:

**Kühne & Heitz NV**

ja

**Productschap voor Pluimvee en Eieren,**

ühenduse õiguse, eelkõige EÜ artiklist 10 tuleneva koostöökohustuse tõlgendamise küsimuses,

**EUROOPA KOHUS,**

koosseisus: president V. Skouris, kodade esimehed P. Jann, C. W. A. Timmermans, C. Gulmann ja J. N. Cunha Rodrigues, kohtunikud A. La Pergola, J.-P. Puissochet, R. Schintgen, F. Macken, N. Colneric (ettekandja) ja S. von Bahr,

kohtujurist: P. Léger,

kohtusekretär: vanemametnik L. Hewlett,

arvestades kirjalikke märkusi, mille esitasid:

- Kühne & Heitz NV, esindaja: *advocaat* A. J. Braakman,
- Productschap voor Pluimvee en Eieren, esindaja: asepeasekretär C. M. den Hoed,
- Madalmaade valitsus, esindaja: H. G. Sevenster,
- Prantsuse valitsus, esindajad: G. de Bergues ja C. Vasak,
- Euroopa Ühenduste Komisjon, esindaja: T. van Rijn,
- EFTA järelevalveamet, esindaja: B. Eiríksdóttir,

arvestades kohtuistungis ettekannet,

olles 9. oktoobri 2002. aasta kohtuistungil ära kuulanud suulised märkused, mille esitasid Kühne & Heitz NV (esindaja: A. J. Braakman), Madalmaade valitsus (esindajad: H. G. Sevenster ja J. G. M. van Bakel), Prantsuse valitsus (esindajad: R. Abraham ja C. Isidoro), komisjon (esindaja: T. van Rijn) ja EFTA järelevalveamet (esindaja: B. Eiríksdóttir),

olles 17. juuni 2003. aasta kohtuistungil ära kuulanud kohtujuristi ettepaneku,

on teinud järgmise

## **otsuse**

1 1. novembri 2000. aasta otsusega, mis saabus Euroopa Kohtusse 11. detsembril 2000, esitas College van Beroep voor het bedrijfsleven EÜ artikli 234 alusel eelotsuse küsimuse ühenduse õiguse, eelkõige EÜ artiklis 10 ette nähtud koostöökohustuse tõlgendamise kohta.

2 Küsimus esitati Kühne & Heitz NV (edaspidi „Kühne & Heitz”) ja Productschap voor Pluimvee en Eiereni (edaspidi „Productschap”) vahelises kohtuvaidluses eksporditoetuse maksmise üle.

## **Õiguslik raamistik**

3 EÜ artikkel 10 sätestab:

„Liikmesriigid võtavad kõik vajalikud üld- või erimeetmed, et tagada nende kohustuste täitmine, mis tulenevad käesolevast lepingust või ühenduse institutsioonide võetud meetmetest. Nad aitavad kaasa ühenduse eesmärkide saavutamisele.

Liikmesriigid hoiduvad kõigist meetmetest, mis võiksid kahjustada käesoleva lepingu eesmärkide saavutamist.”

4 Mis puutub Madalmaade õigusesse, siis 4. juuni 1992. aasta Algemene wet bestuursrecht'i (haldusvaldkonda reguleeriv üldseadus) (*Stbl.* 1992, lk 315), viimati muudetud 12. detsembril 2001 (*Stbl.* 2001, lk 664), artiklid 4:6 ja 8:88 sätestavad:

„Artikkel 4:6

1. Kui taotlus jäetakse tervikuna või osaliselt rahuldamata, saab uue taotluse esitada üksnes siis, kui taotleja tugineb uutele faktilistele asjaoludele või olukorra muutusele.

2. Kui taotleja ei tugine uutele faktilistele asjaoludele või olukorra muutusele, võib haldusorgan, ilma et ta peaks kohaldama artiklit 4:5, varasemale rahuldamata jätmise otsusele viidates jätta taotluse rahuldamata.

[...]

Artikkel 8:88

1. Kohus võib ühe poole kaebuse alusel muuta jõustunud kohtuotsust, arvestades faktilisi või muid asjaolusid, mis:

a) esinesid enne kohtuotsuse tegemist;

b) ei olnud ega saanud mõistlikult olla kaebajale teada enne otsuse kuulutamist ja

c) oleksid võinud, juhul kui need oleksid teada olnud, ajendada kohut tegema teistsuguse otsuse.

2. Vajaduse korral kohaldatakse 6. peatükki ja jaotisi 8.2 ja 8.3 *mutatis mutandis*.”

### **Põhikohtuasi**

5 Ajavahemikul 1986. aasta detsembrist kuni 1987. aasta detsembrini eksportis Kühne & Heitz kolmandatesse riikidesse teatava hulga kodulinnuliha jaotustükke. Madalmaade tollile esitatud deklaratsioonides märkis Kühne & Heitz, et see kaup kuulub ühise tollitariifistiku alamrubriiki 02.02 B II e 3 („muude kodulindude koivad ja koibade jaotustükid”). Nende deklaratsioonide alusel andis Productschap sellele alamrubriigile vastavat eksporditoetust ning kandis vastavad summad üle.

6 Pärast kontrollimist klassifitseeris Productschap selle kauba ümber alamrubriiki 02.02 B II ex g („muud”). Ümberklassifitseerimise tulemusel nõudis Productschap 970 950,98 Hollandi kuldna suuruse summa tagastamist.

7 Kui selle tagastusnõude peale esitatud vaie jäeti rahuldamata, esitas Kühne & Heitz nimetatud otsuse peale kaebuse College van Beroep voor het bedrijfslevenile. Kohus jättis kaebuse 22. novembri 1991. aasta otsusega rahuldamata põhjendusel, et määratlus „koivad” alamrubriigi 02.02 B II e 3 tähenduses ei hõlmanud kõnealust kaupa. Kühne & Heitz ei taotlenud kõnealuses kohtuasjas, et Euroopa Kohtule esitataks eelotsuse küsimus.

8 Hiljem leidis Euroopa Kohus oma 5. oktoobri 1994. aasta otsuses C-151/93: Voogd Vleesimport en ?export (EKL 1994, lk I-4915):

„20 Koiba, mille küljes on seljatükk, tuleb seega lugeda koivaks endise nomenklatuuri alamrubriigi 02.02 B II e 3 ja uue nomenklatuuri alamrubriigi 0207 41 51 000 tähenduses, kui nimetatud seljatükk ei ole piisavalt suur, et see määraks kauba põhiomaduse.

21 Et hinnata, kas on tegemist sellise olukorraga, peab siseriiklik kohus arvesse võtma liikmesriigi kaubandustava ja traditsioonilisi tükeldamismeetodeid, kuna asjas tähtsust omaval ajal puudusid ühenduse eeskirjad.”

9 Pärast eespool viidatud kohtuotsust Voogd Vleesimport en -export esitas Kühne & Heitz Productschapile taotluse toetuse maksmiseks, mille tagastamist nõudis Productschap Kühne & Heitzi sõnul ebaseaduslikult, ja nõudis, et makstaks välja summa, mis vastas suuremale summale, mille ta oleks toetusena saanud, kui pärast 1987. aasta detsembrit eksporditud kanakoivad oleksid klassifitseeritud vastavalt sellele kohtuotsusele.

10 Productschap jättis need taotlused rahuldamata ning talle esitatud vaide üle otsustades ei muutnud ta oma varasemat keelduvat 21. juuli 1997. aasta otsust. Kühne & Heitz esitas viimasena mainitud otsuse peale kaebuse, mis on põhikohtuasja ese.

### **Eelotsusetaotluse esitamise otsus ja eelotsuse küsimus**

11 College van Beroep voor het bedrijfsleven jättis eelotsusetaotluse esitamise otsusega rahuldamata Kühne & Heitzi teise nõude summa kohta, mis vastas suuremale summale, mille saamiseks arvas see äriühing endal õiguse olevat pärast 1987. aasta detsembrit toimunud ekspordi eest.

12 Kühne & Heitzi esimese nõude kohta maksta talle toetust, mille tagastamist nõuti Kühne &

Heitzilt tema väitel ebaseaduslikult, täpsustab College van Beroep voor het bedrijfsleven, et Madalmaade õiguse kohaselt on haldusorganil põhimõtteliselt alati võimalik oma lõplikku otsust muuta. Selline pädevus võib sõltuvalt asjaoludest tähendada kohustust selline otsus tühistada.

13 College van Beroep voor het bedrijfsleven leiab, et Productschap ei arvestanud neid kaalutlusi, kui ta väitis, et Kühne & Heitzil on õigus esitada sellele kohtule üksnes 22. novembri 1991. aasta otsuse teistmishagi. Seega tõlgendas Productschap õigust väärtalt.

14 College van Beroep voor het bedrijfsleven on siiski seisukohal, et kuigi sel alusel on 21. juuli 1997. aasta otsuse tühistamine põhimõtteliselt võimalik, on sellisest tühistamisest kasu ja see on mõistlik vaid siis, kui Productschapil on lisaks pädevusele oma otsust muuta ka kohustus asi uuesti läbi vaadata kontrollimaks, kas iga eksporditud kauba osas on õigus toetusele, ja kui see on nii, siis kohustus määrata kindlaks sellise toetuse summa.

15 Mainitud uuesti läbivaatamise kohustuse kohta märgib College van Beroep voor het bedrijfsleven, et lähtuda tuleb põhimõttest, mille kohaselt lõplikust haldusotsusest hilisem kohtupraktika ei mõjuta iseenesest haldusotsuse lõplikkust. See kehtib ka Euroopa Kohtu eelotsuste kohta, nii et Euroopa Kohtu esitatud tõlgendusele vastavalt oleks õigust pidanud kohaldama tõlgendatava õigusnormi jõustumisest alates, kui kohus ei ole otsesõnu teisiti otsustanud. Eelotsusetaotluse esitanud kohus kinnitab, et tõlgendus, mille kohaselt lõplikuks muutunud otsuseid tuleb muuta, et viia need kooskõlla hilisema – käesoleval juhul ühenduse – kohtupraktikaga, toob kaasa halduskaose, kahjustab tõsiselt õiguskindlust ja on seega vastuvõetamatu.

16 College van Beroep voor het bedrijfsleven juhib siiski tähelepanu sellele, et Madalmaade õiguse kohaselt võib hilisem kohtupraktika teatavatel tingimustel mõjutada kohtuasju, mille puhul on edasikaebamise võimalused ammendatud. College van Beroep voor het bedrijfsleven meenutab sellega seoses Hoge Raad der Nederlandeni (Madalmaad) praktikat seoses sellega, kuidas Euroopa Inimõiguste Kohtu otsused mõjutavad kriminaalasju. Nii sedastas Hoge Raad der Nederlanden 1. jaanuari 1991. aasta otsuses (*Nederlandse Jurisprudentie* ? NJ ? 1991, lk 413), et Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste konventsiooni artiklis 6 ette nähtud põhiõiguse rikkumise hilisem tuvastamine on selline otsustav tegur, mis võib olla takistuseks sellise kriminaalasjas tehtud kohtuotsuse täitmisele, mille peale ei saa edasi kaevata.

17 College van Beroep voor het bedrijfsleven kaalub, kas haldusotsuse lõplikkuse põhimõttest tuleks kõrvale kalduda tema poolt käsitletavas asjas, mille puhul esiteks on Kühne & Heitz tal olevad edasikaebamise võimalused ammendanud, teiseks on otsuses olev ühenduse õiguse tõlgendus osutunud hilisema Euroopa Kohtu otsusega vastuolus olevaks ja kolmandaks on asjaomane isik pöördunud haldusorgani poole viivitamatult pärast Euroopa Kohtu otsusest teadasaamist.

18 Küsimus on õigustatud eelkõige tulenevalt EÜ artiklist 234, mille kohaselt peab kohus, kelle otsuste peale ei saa edasi kaevata, taotlema eelotsust Euroopa Kohtult. Lähtudes 6. oktoobri 1982. aasta kohtuotsusest 283/81: Cilfit jt (EKL 1982, lk 3415), otsustas College van Beroep voor het bedrijfsleven 1991. aastal ekslikult, et tal ei ole seda kohustust, kuna tema hinnangul ei tekkinud asjaomaste tariifirubriikide tõlgendamisel mingit kahtlust. Seega ei ole eelotsusetaotluse esitanud kohus kindel, kas ühenduse õiguse tõhus ja täielik rakendamine nõuab tema poolt käsitletavas kohtuasjas haldusotsuse lõplikkuse põhimõtte leevendamist.

19 Neil asjaoludel otsustas College van Beroep voor het bedrijfsleven menetluse peatada ning esitada Euroopa Kohtule järgmise eelotsuse küsimuse:

„Kas ühenduse õigusest, eelkõige EÜ artiklis 10 ette nähtud ühenduse lojaalsuspõhimõttest

tulenevalt on haldusorgan käesolevas otsuses kirjeldatud asjaoludel kohustatud lõplikuks muutunud otsust muutma või selle tühistama, et tagada ühenduse õiguse – mida tuleb tõlgendada hilisema eelotsuse kohaselt – täielik mõju?”

## Eelotsuse küsimus

20 Nagu Euroopa Kohus on varem otsustanud, peavad kõik liikmesriikide ametiasutused oma pädevuse piires tagama ühenduse õigusnormide järgimise (vt 12. juuni 1990. aasta otsus kohtuasjas C-8/88: Saksamaa vs. komisjon, EKL 1990, lk I-2321, punkt 13).

21 Tõlgendus, mille Euroopa Kohus talle EÜ artikliga 234 antud pädevust kasutades ühenduse õigusnormile annab, selgitab ja täpsustab selle sätte tähendust ja ulatust, nagu seda peab või oleks pidanud mõistma ja kohaldama alates selle jõustumise hetkest (vt eelkõige 27. märtsi 1980. aasta otsus kohtuasjas 61/79: Denkvit italiana, EKL 1980, lk 1205, punkt 16, ja 10. veebruari 2000. aasta otsus kohtuasjas C-50/96: Deutsche Telekom, EKL 2000, lk I-743, punkt 43).

22 Sellest järeldub, et haldusorgan peab oma pädevuse piires kohaldama ühenduse õigusnormi selles tõlgenduses isegi neile õigussuhetele, mis on tekkinud enne Euroopa Kohtu poolt tõlgendamisküsimuse kohta langetatud otsust.

23 Põhikohtuasjas tekib küsimus, kas seda kohustust tuleb järgida, sõltumata sellest, et haldusotsus on lõplikuks muutunud enne seda, kui taotletakse selle teistmist, arvestamaks Euroopa Kohtu poolt tõlgendamisküsimuses esitatud eelotsusetaotluse kohta langetatud otsusega.

24 Tuleb meenutada, et õiguskindlus on üks ühenduse õiguses tunnustatud üldpõhimõtetest. Mõistlike kaebetähtaegade möödumisel või õiguskaitsevahendite ammendumise tulemusel tekkiv haldusotsuse lõplikkus lisab õiguskindlust, mistõttu ühenduse õigus ei nõua, et haldusorgan oleks põhimõtteliselt kohustatud muutma haldusotsust, mis on muutunud lõplikuks.

25 Eelotsusetaotluse esitanud kohus märkis siiski, et Madalmaade õiguse kohaselt võib haldusorgan, tingimusel et kolmandate isikute huve ei kahjustata, alati lõplikku haldusotsust muuta, ning et selline pädevus võib sõltuvalt asjaoludest tähendada kohustust selline otsus tühistada, isegi kui selle õiguse kohaselt ei pea pädev asutus süstemaatiliselt lõplikke haldusotsuseid muutma eesmärgiga järgida neist otsustest hilisemat kohtupraktikat. Eelotsusetaotluse esitanud kohut huvitab, kas põhikohtuasja asjaoludel tuleneb lõpliku haldusotsuse muutmise kohustus ühenduse õigusest.

26 Kohtuasja toimiku andmetel on need asjaolud järgmised. Esiteks on haldusorganil siseriikliku õiguse alusel pädevus põhikohtuasjas käsitletavat lõplikku otsust muuta. Teiseks on kõnealune otsus muutunud lõplikuks sellise siseriikliku kohtu otsuse tulemusena, mille peale ei saa edasi kaevata. Kolmandaks põhines see kohtuotsus hilisemat Euroopa Kohtu otsust arvestades ühenduse õiguse väärtõlgendusel, milleni jõuti ilma, et Euroopa Kohtule oleks esitatud eelotsusetaotlust vastavalt EÜ artikli 234 kolmanda lõigu tingimustele. Neljandaks esitas asjassepuutuv isik haldusorganile kaebuse viivitamatult pärast sellisest Euroopa Kohtu otsusest teadasaamist.

27 Sellistel asjaoludel on haldusorgan EÜ artiklist 10 tuleneva koostööpõhimõtte alusel kohustatud selle otsuse uuesti läbi vaatama, et võtta arvesse ühenduse asjassepuutuvale õigusnormile Euroopa Kohtu poolt vahepeal antud tõlgendust. Haldusorgan on kohustatud uuesti läbivaatamise tulemuste põhjal otsustama, millises ulatuses tal tuleb otsust kolmandate isikute huve kahjustamata muuta.

28 Eeltoodud kaalutlusi arvestades tuleb esitatud küsimusele vastata, et EÜ artiklist 10

tuleneva koostööpõhimõtte kohaselt peab haldusorgan lõplikuks muutunud haldusotsuse vastavasisulise taotluse korral uuesti läbi vaatama, et arvestada vahepeal Euroopa Kohtu poolt asjaomasele sättele antud tõlgendusega, kui

- haldusorganil on siseriikliku õiguse kohaselt pädevus seda otsust muuta;
- kõnealune otsus on muutunud lõplikuks viimases astmes asja lahendava siseriikliku kohtu otsuse tagajärjel;
- kõnealune kohtuotsus põhineb sellest hilisemat Euroopa Kohtu praktikat arvestades ühenduse õiguse vääralt tõlgendusel, milleni jõuti Euroopa Kohtult EÜ artikli 234 kolmandas lõigus sätestatud tingimustel eelotsust taotlemata, ja
- asjaomane isik on pöördunud haldusorgani poole viivitamatult pärast kõnealusest kohtupraktikast teadasaamist.

### **Kohtukulud**

29 Märkusi esitanud Madalmaade ja Prantsuse valitsuse ning komisjoni ja EFTA järelevalveameti kohtukulud ei hüvitata. Kuna põhikohtuasja poolte jaoks on käesolev menetlus eelotsusetaotluse esitanud kohtus pooleli oleva asja üks staadium, otsustab kohtukulude jaotuse siseriiklik kohus.

Esitatud põhjendustest lähtudes

EUROOPA KOHUS,

vastuseks küsimustele, mille College van Beroep voor het bedrijfsleven talle 1. novembri 2000. aasta kohtuotsusega esitas, otsustab:

**EÜ artiklist 10 tuleneva koostööpõhimõtte kohaselt peab haldusorgan lõplikuks muutunud haldusotsuse vastavasisulise taotluse korral uuesti läbi vaatama, et arvestada vahepeal Euroopa Kohtu poolt asjaomasele sättele antud tõlgendusega, kui**

- haldusorganil on siseriikliku õiguse kohaselt pädevus seda otsust muuta;
- kõnealune otsus on muutunud lõplikuks viimases astmes asja lahendava siseriikliku kohtu otsuse tagajärjel;
- kõnealune kohtuotsus põhineb sellest hilisemat Euroopa Kohtu praktikat arvestades ühenduse õiguse vääralt tõlgendusel, milleni jõuti Euroopa Kohtult EÜ artikli 234 kolmandas lõigus sätestatud tingimustel eelotsust taotlemata, ja
- asjaomane isik on pöördunud haldusorgani poole viivitamatult pärast kõnealusest kohtupraktikast teadasaamist.

Skouris

Jann

Timmermans

Gulmann

Cunha Rodrigues

La Pergola

Puissochet

Schintgen

Macken

Colneric

von Bahr

Kuulutatud avalikul kohtuistungil 13. jaanuaril 2004 Luxembourgis.

Kohtusekretär

President

R. Grass

V. Skouris

\* Kohtumenetluse keel: hollandi.